

Europejski Model Społeczny

dr Agnieszka Chłoń-Domińczak
Szkoła Główna Handlowa
Instytut Statystyki i Demografii

*Wykład z cyklu „Ekonomia w muzeum”
Warszawa, 27 września 2011 r.*



Plan wystąpienia

- Europejski model społeczny: geneza i charakterystyka
- Jeden czy wiele? Systemy społeczne w Europie
- Europejski Model Społeczny: miejsce w strategii Europa 2020
- Europejski Model Społeczny: wyzwania na przyszłość

Europejski Model Społeczny: geneza i charakterystyka

- W Białej Księdze z 1994 Komisja Europejska opisała Europejski Model Społeczny w kontekście:
 - Wartości, w tym demokracji i praw jednostek
 - Swobody negocjacji i układów zbiorowych
 - Gospodarki rynkowej
 - Równych szans dla wszystkich
 - Ochrony społecznej i solidarności
- Wynika z niego założenie nierozdzielności konkurencyjności i solidarności:
 - „Konkurencyjność i solidarność występujące razem były elementami budowy Europy odnoszącej sukcesy w przyszłości”

EMS w prawie UE

- Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej nawiązuje do głównych filarów EMS:
- **Artykuł 8:** We wszystkich swoich działaniach Unia zmierza do zniesienia nierówności oraz wspierania równości mężczyzn i kobiet
- **Artykuł 9:** Przy określaniu i realizacji swoich polityk i działań Unia bierze pod uwagę wymogi związane ze wspieraniem wysokiego poziomu zatrudnienia, zapewnianiem odpowiedniej ochrony socjalnej, zwalczaniem wykluczenia społecznego, a także z wysokim poziomem kształcenia, szkolenia oraz ochrony zdrowia ludzkiego
- **Artykuł 10:** Przy określaniu i realizacji swoich polityk i działań Unia dąży do zwalczania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną

EMS w prawie UE

- Odniesienie do dialogu społecznego:
- Artykuł 152: Unia uznaje i wspiera rolę partnerów społecznych na swoim poziomie, uwzględniając różnorodność systemów krajowych. Ułatwia ona dialog między nimi, szanując ich autonomię.
- Trójstronny szczyt społeczny do spraw wzrostu i zatrudnienia przyczynia się do dialogu społecznego.
- Traktat o funkcjonowaniu UE zawiera również ramy prawne dla europejskiego dialogu społecznego (art. 154-155)
- Traktat ustanawia także otwartą metodę koordynacji dla Europejskiej Strategii Zatrudnienia (art. 145-150)

Cechy i zadania EMS

- **Główne cechy EMS** (Anthony Giddens, 2006):
 - Państwo z szerokim zakresem interwencjonizmu i odpowiednio wysokim poziomem fiskalizmu
 - Bezpłatna i obowiązkowa edukacja
 - Solidny system ochrony socjalnej
 - Ograniczenie nierówności
- **Główne zadania EMS** (Tito Boeri, 2002):
 - Ograniczenie nierówności dochodowych i ubóstwa
 - Ochrona przed ryzykiem związanym z działaniem rynku pracy
 - Wspieranie aktywności zawodowej

Jeden czy wiele?

Systemy społeczne w Europie

- Andre Sapir (2005) zwraca uwagę, że w Europie wykształciły się różne odmiany modeli społecznych, w obrębie których w różnym stopniu osiągane są rozmaite cele
- Stąd klasyfikacja modeli społecznych w Europie (także Esping-Andersen, 1990, Tito Boeri, 2002)
 - Nordycki
 - Anglosaski
 - Kontynentalny
 - Śródziemnomorski

Charakterystyka odmian EMS

Rodzaj polityki	Model nordycki	Model anglosaski	Model kontynentalny	Model śródziemnomorski
Polityka rynku pracy	Aktywna	Aktywna	Pasywna	Pasywna
Ochrona prawna zatrudnienia	Niska	Niska	Wysoka	Wysoka
Rola związków zawodowych	Duża	Mała	Duża	Duża
Struktura płac	Spłaszczona	Zróznicowana	Spłaszczona	Spłaszczona
Zakres ochrony socjalnej	Powszechny	Głównie ubodzy	Powszechny	Głównie emeryci
Wiek emerytalny	Wysoki	Wysoki	Średni	Niski
Dostępność usług społecznych	Szeroka	Niska	Szeroka	Średnia
Podatki	Wysokie	Niskie	Średnie	Średnie

Źródło: Rosati (2009)

Ocena odmian EMS

- Andre Sapir (2005) ocenia wyróżnione odmiany modeli społecznych w Europie z perspektywy:
 - Efektywności mierzonej poziomem zatrudnienia
 - Sprawiedliwości mierzonej skalą ubóstwa
- Klasyfikacja taka służyć może:
 - Poszukiwaniu kompromisu między efektywnością i sprawiedliwością
 - Ocenie trwałości, także finansowej, poszczególnych modeli społecznych

Efektywność i sprawiedliwość w modelach społecznych w Europie



Europejski Model Społeczny w strategii „Europa 2020”

- W strategii „Europa 2020” Unia Europejska podtrzymuje europejski model społeczny:
 - „tworzenie więcej lepszych jakości miejsc pracy w całej UE”
- Aby osiągnąć ten cel, Europejska Strategia Zatrudnienia wskazuje na trzy główne cele do 2020 r.:
 - 75% osób w wieku 20-64 zatrudnionych
 - Odsetek wczesnie opuszczających system edukacji nie powinien przekroczyć 10%, a co najmniej 40% osób w wieku 30-34 lata powinno mieć wykształcenie wyższe;
 - Co najmniej 20 milionów osób mniej powinno być zagrożone ryzykiem ubóstwa i wykluczenia społecznego

Inicjatywy flagowe w ramach strategii istotne dla EMS

Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia - inicjatywa na rzecz modernizacji rynków pracy i wzmocnienia pozycji obywateli poprzez rozwój kwalifikacji przez całe życie w celu zwiększenia współczynnika aktywności zawodowej i lepszego dopasowania popytu do podaży na rynku pracy, między innymi dzięki mobilności siły roboczej

Europejski program walki z ubóstwem - inicjatywa na rzecz zapewnienia spójności społecznej i terytorialnej, tak aby korzyści płynące ze wzrostu gospodarczego i zatrudnienia były szeroko dostępne, a osoby ubogie i wykluczone społecznie mogły żyć godnie i aktywnie uczestniczyć w życiu społeczeństwa

Młodzież w drodze - inicjatywa na rzecz poprawy wyników systemów kształcenia oraz ułatwiania młodzieży wejścia na rynek pracy

Monitorowanie EMS

- Komitet Ochrony Socjalnej (SPC) powołany na podstawie art. 160 Traktatu o funkcjonowaniu UE w ramach otwartej metody koordynacji:
 - Promuje współpracę między krajami członkowskimi oraz z Komisją Europejską
 - Monitoruje rozwój sytuacji społecznej, w tym integracji społecznej w krajach UE
 - Jest jednym z głównych graczy w ramach Europejskiej strategii walki z ubóstwem

Główne tematy prac SPC w 2011 r.:

- Monitorowanie wpływu sytuacji gospodarczej oraz polityki fiskalnej na sytuację społeczną
- Działania związane z promowaniem aktywnej integracji, w tym opracowanie wskaźników monitorowania
- Działania na rzecz przeciwdziałania ubóstwu dzieci
- Działania związane z wyzwaniem związanym ze starzeniem się ludności
- Rozwój usług społecznych interesu ogólnego

Europejski Model Społeczny: wyzwania przyszłości

- Wzrost bezrobocia i konsekwencje społeczne kryzysu:
 - Wysokie bezrobocie młodzieży
 - Wysokie odsetki osób zatrudnionych na umowach czasowych
 - Ograniczenie wydatków na ochronę socjalną

Europejski Model Społeczny: wyzwania przyszłości

- Długookresowy kryzys: zwycięzcy i przegrani w procesie globalizacji:
 - Polaryzacja rynków pracy pomiędzy krajami EU
 - Zwiększone ryzyko braku pracy u osób o niższych kwalifikacjach
 - Polaryzacja pracy: „dobre” i „śmieciowe” miejsca pracy

Europejski Model Społeczny: wyzwania przyszłości

- Demografia i dalsze trwanie życia - długookresowa efektywność EMS:
 - Starzenie się ludności i rosnący udział osób w starszych grupach wieku
 - Wyzwania dla systemu emerytalnego:
 - Rosnące wskaźniki obciążenia
 - Zachwianie stabilności rynków finansowych w efekcie kryzysu
 - Potrzeba podnoszenia wieku emerytalnego i promocja zatrudnienia wśród osób dojrzałych

Europejski Model Społeczny: wyzwania przyszłości

- Migracje, integracja i tożsamość:
 - Starzenie się ludności oznacza też potrzebę zwiększenia migracji z państw spoza UE jak również zwiększania przepływu osób w ramach UE
 - Wyzwaniem pozostaje odpowiednie wykorzystanie potencjału i kwalifikacji migrantów

Europejski Model Społeczny: wyzwania przyszłości

- Wpływ dywergencji w UE:
 - Kryzys finansowy i gospodarczy oznacza także narastanie różnic pomiędzy krajami UE
 - Często także wzrasta dywergencja regionalna w obrębie krajów członkowskich

Podsumowanie

- Wartości Europejskiego Modelu Społecznego sformułowane przed dwiema dekadami, tj. powiązanie zatrudnienia i spójności społecznej są nadal aktualne
- Niemniej jednak EMS stoi obecnie przed wyzwaniami długookresowymi i musi się do nich odnieść
- Wysoka efektywność i sprawiedliwość EMS są niezbędne dla utrzymania jego długookresowej wiarygodności

Bibliografia

- Boeri, T. (2002), *Let Social Policy Models Compete and Europe Will Win*, opracowanie zaprezentowane na konferencji w Kennedy School of Government, Harvard University, 11-12 Kwietnia
- European Commission (1994), *European Social Policy - a way forward for the Union. A white paper*, Com (94) 333
- Giddens, A. (2006), A Social Model for Europe? w: A.Giddens, P. Diamond, R.Liddle (red) *Global Europe, Social Europe*, Polity Press, Cambridge
- Liddle i Diamond (2008), Aftershock: The Coming Social Crisis in the EU and What is to Be Done, w: E.Malier i D.Natali (red.), *Europe 2020. Towards a More Social EU?*, Peter Lang
- Rosati, D.K. (2009), Europejski Model Społeczny. Osiągnięcia, problemy i kierunki zmian, w: D.K. Rosati (red.), *Europejski Model Społeczny. Doświadczenia i przyszłość*, PWE
- Sapir, A. (2005), *Globalisation and the Reform of European Social Models*, dokument na nieformalne spotkanie ECOFIN, Manchester, 9 września
- SPC (2011), Program pracy na 2011 r., Bruksela